

Sygn. akt II CSK 124/16

POSTANOWIENIE

Dnia 9 listopada 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Irena Gromska-Szuster (przewodniczący)

SSN Wojciech Katner (sprawozdawca)

SSN Anna Owczarek

w sprawie z wniosku E. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością
przy uczestnictwie A.P.

o ustanowienie służebności przesyłu,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 9 listopada 2016 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy

od postanowienia Sądu Okręgowego w S.

z dnia 25 września 2015 r., sygn. akt II Ca .../14,

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w S. do ponownego rozpoznania wraz z
rozstrzygnięciem o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Uwzględniając wniosek E. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w Poznaniu, postanowieniem Sądu Rejonowego w S. z dnia 30 maja 2014 r. ustanowiona została służebność przesyłu, polegająca na korzystaniu z pasa gruntu oznaczonego na wskazanej i opisanej mapie (działki nr 2/5 i nr 2/6 z obrębu 81 nad Odrą) w ramach nieruchomości, dla której prowadzona jest księga wieczysta Kw nr ..., należącej do uczestnika A.P., celem korzystania ze znajdującego się na tych działkach słupa i linii napowietrznej o napięciu 110 kV, poprzez eksploatację, dokonywanie kontroli, przeglądów, konserwacji, modernizacji i remontów, usuwanie awarii, wymianę urządzeń infrastruktury elektroenergetycznej oraz na prawie wstępu na wymienione działki. Tytułem wynagrodzenia na rzecz uczestnika od wnioskodawcy zasądzona została kwota 973 000 złotych z należnymi odsetkami oraz zapadło rozstrzygnięcie w kwestii kosztów sądowych i kosztów postępowania.

W wyniku apelacji wniesionej przez wnioskodawcę Sąd Okręgowy w S. postanowieniem z dnia 25 września 2015 r. zmienił postanowienie Sądu pierwszej instancji przez zmianę w punkcie pierwszym oznaczenia załącznika do opinii oraz w punkcie drugim przez obniżenie zasądzonego dla uczestnika wynagrodzenia do kwoty 862 000 złotych. W pozostałym zakresie apelacja została oddalona oraz rozstrzygnięto o kosztach postępowania i kosztach sądowych. Obniżenie wynagrodzenia wiązało się z uznaniem, że pas gruntu obciążony służebnością należy ograniczyć tylko do krańcowej szerokości linii przesyłowej, bez potrzeby przewidywania dodatkowej szerokości po 0,5 m z każdej strony tej linii.

W skardze kasacyjnej wnioskodawca zarzucił Sądowi Okręgowemu naruszenie w zaskarżonym postanowieniu przepisów prawa materialnego, tj. art. 305¹ k.c. przez wskazanie wyłącznie treści służebności przesyłu, bez wskazania w orzeczeniu nieruchomości obciążonej; w razie nieuwzględnienia poprzedniego zarzutu – naruszenie art. 305¹ w związku z art. 46 k.c. przez przyjęcie, że wniosek o ustanowienie służebności przesyłu dotyczył nieruchomości, dla której jest prowadzona księga wieczysta KW nr oraz błędną wykładnię powołanych przepisów polegającą na przyjęciu, że nieruchomość stanowią poszczególne działki, w oderwaniu od księgi wieczystej, która jest dla nich prowadzona, a w konsekwencji

na ustanowieniu służebności na nieruchomości, dla której jest prowadzona księga wieczysta KW nr ..., czyli na działce 14/7, która nie była objęta przedmiotem wniosku; art. 305² k.c. przez niewłaściwe zastosowanie w odniesieniu do wysokości ustalonego wynagrodzenia jako odpowiedniego. Naruszenie przepisów postępowania dotyczy art. 382 i art. 316 k.p.c., art. 378 k.p.c., art. 321 w związku z art. 187 § 1 k.p.c. i art. 328 § 2 k.p.c. Skarżący wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego postanowienia, ewentualnie także postanowienia Sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania wraz z rozstrzygnięciem o kosztach postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W pierwszej kolejności należy odnieść do zarzutów naruszenia przepisów postępowania i przyznać rację skarżącemu, że postępowanie drugoinstancyjne zostało przeprowadzone bez zachowania należytej staranności odnośnie do ustalenia stanu faktycznego i przeprowadzonych dowodów, w tym także bez uwzględnienia zmian w oznaczeniu nieruchomości i przypisanej jej księgi wieczystej, której dotyczy w niniejszej sprawie ujawnienie obciążenia nieruchomości służebnością przesyłu.

Z ustaleń faktycznych wynika, że uczestnik postępowania A. P. jest właścicielem działek nr 2/5 i 2/6, powstałych z podziału działki 2/4. Wzdłuż całej długości obu działek, równoległe do ulicy przebiega na nich dwutorowa (T. – G. i Ł. – G.) linia energetyczna 110 kV, podtrzymywana przez słup stalowy. Linia ta będąca własnością wnioskodawcy zasila w energię elektryczną tysiące odbiorców w S., w tym także uczestnika. Linia energetyczna zajmuje pas gruntu wyznaczony skrajnymi przewodami na ogólnej powierzchni 0,0467 ha (na działce nr 2/5) oraz 0,3561 ha (na działce nr 2/6). W postanowieniu Sądu pierwszej instancji doliczone do tego zostało po 0,5 m szerokości, po każdej stronie skrajnego przewodu energetycznego, co po poszerzeniu dało 0,0542 ha (na działce nr 2/5) i 0,4015 ha (na działce nr 2/6). Uznanie tego poszerzenia za nieuzasadnione w wyniku rozpoznania apelacji wnioskodawcy, spowodowało obniżenie wynagrodzenia w postanowieniu Sądu Okręgowego o około 110 000 złotych w porównaniu z kwotą przyznaną uczestnikowi w orzeczeniu pierwszoinstancyjnym. Zaznaczyć dla

porządku należy, że wnioskodawca próbował uzyskać stwierdzenie zasiedzenia służebności przesyłu na pierwotnej działce 2/4, na której znajdowały się urządzenia elektroenergetyczne, jednak wskutek niespełnienia przesłanek zasiedzenia - gdyż w szczególności w czasie nabywania nieruchomości przez uczestnika w 1983 r. nie istniała tam tak rozbudowana infrastruktura elektroenergetyczna jak obecnie - wniosek w tej sprawie został prawomocnie oddalony; uczestnik nie godził się na posadowienie na jego nieruchomości linii energetycznej, zatem mogło to nastąpić jedynie przez utworzenie służebności przesyłu drogą orzeczenia sądowego.

Podniesione zasadnie w skardze naruszenie przepisów postępowania łączy się z zarzutami wnioskodawcy obrazy w zaskarżonym postanowieniu Sądu Okręgowego przepisów prawa materialnego. Nie dotyczą one samego ustanowienia służebności, gdyż pod tym względem postanowienie jest zbieżne z wnioskiem, ale dotyczą błędów uniemożliwiających realizację tego postanowienia. Przede wszystkim chodzi o niemożliwość ustalenia na podstawie postanowienia Sądu pierwszej instancji, zmienionego w tej kwestii, ale bez poprawienia istotnego błędu sentencji w postanowieniu Sądu Okręgowego, nieruchomości obciążonej służebnością, ze względu na niewłaściwe oznaczenie numerów działek i wskazanie księgi wieczystej, której te działki dotyczą. Nie zostało zauważone, że w toku postępowania, wszczętego w grudniu 2011 r. nastąpiły zmiany w sytuacji faktycznej, których ostatecznym wynikiem jest prowadzenie dla działek nr 2/5 i 2/6 księgi wieczystej o numerze .../9, natomiast przywołana w postanowieniu Sądu Rejonowego księga wieczysta o numerze .../2, co nie zostało zmienione w postanowieniu Sądu drugiej instancji, w chwili orzekania była prowadzona dla działki nr 14/7 tego samego obrębu. Tej działki w ogóle nie dotyczyło w niniejszej sprawie postępowanie o ustanowienie służebności przesyłu. Jak podkreśla się w uzasadnieniu skargi uszło uwadze Sądów dwukrotne w toku postępowania w niniejszej sprawie dokonanie zmian oznaczenia nieruchomości i prowadzonych dla nich ksiąg wieczystych. Najpierw w styczniu 2012 r. wspomniana już działka 2/4 została odłączona od księgi wieczystej nr .../2 i utworzono dla niej nową KW o numerze .../9, a następnie w marcu 2012 r. w wyniku decyzji administracyjnej działkę 2/4 podzielono na działki nr 2/4 i 2/5 i w kwietniu 2015 r. podział ten został ujawniony w KW nr .../9.

Wskazana zmiana powinna być znana Sądowi drugiej instancji, ze względu na dopuszczenie jako dowodów w sprawie wydruków z wymienionych obu ksiąg wieczystych, wspomnianej decyzji administracyjnej i z wypisu z rejestru gruntów (k. 53, k.71). Ma więc rację skarżący, że przedmiotem rozpoznania wniosku o ustanowienie służebności przesyłu, była w chwili wydawania postanowienia nieruchomości, stanowiąca działki nr 2/4 i 2/5, dla których prowadzona była przez Sąd Rejonowy w S. księga wieczysta nr .../9, a nie przywołana w sentencji Sądu pierwszej instancji i utrzymana w mocy przez zaskarżone postanowienie nieruchomości, dla której prowadzona jest księga wieczysta .../2. Z wadliwym wskazaniem księgi wieczystej, a więc oznaczeniem nieruchomości obciążonej, której dotyczyć ma księga wieczysta, w której powinna zostać wpisane ograniczone prawo rzeczowe w postaci służebności przesyłu łączy się zasadne zarzucenie zaskarżonemu postanowieniu, że wraz z analizowanym jednocześnie postanowieniem Sądu pierwszej instancji pominęło oznaczenie w ogóle nieruchomości obciążonej, skupiając uwagę tylko na treści służebności. Poza naruszeniem przepisów postępowania, zwłaszcza art. 316 i 382 k.p.c., na co zwracał uwagę skarżący także w apelacji, doszło do naruszenia art. 305¹ k.c. Podzielić należy stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w postanowieniu z dnia 22 stycznia 2010 r., V CSK 230/09 (nie publ.), że rozbieżność w oznaczeniu nieruchomości między treścią wniosku a treścią księgi wieczystej stanowi istotną przeszkodę w znaczeniu materialnoprawnym, powodującą oddalenie wniosku o wpis do księgi wieczystej na podstawie art. 626⁹ k.p.c. Można się więc zgodzić z twierdzeniem, że istotne znaczenie przy ustalaniu nieruchomości wyodrębnionej zgodnie z art. 46 § 1 k.c. ma wskazanie księgi wieczystej, w której oznacza się ją i wpisuje przynależne do niej prawa i obciążenia. W rezultacie obciążenia nieruchomości, co do której powołano w orzeczeniu księgę wieczystą dotyczącą innej nieruchomości, jak w sprawie działkę 14/7, można twierdzić o wydaniu orzeczenia poza przedmiotem wniosku a przez to z naruszeniem także art. 321 k.p.c. W tym zakresie skarga kasacyjna jest więc uzasadniona.

Taki sam wniosek towarzyszy zbadaniu zarzutu wnioskodawcy, dotyczącego wysokości przyznanego uczestnikowi wynagrodzenia. Wynagrodzenie to, według art. 305² k.c. powinno być „odpowiednie”. Nie oznacza to, jak twierdzi skarżący, że

treść powołanego przepisu konfrontowana z art. 145 k.c., w którym jest mowa o wynagrodzeniu za ustanowienie służebności drogi koniecznej, a która to służebność była wykorzystywana, zanim powstały przepisy o służebności przesyłu statuuje wynagrodzenie za ustanowienie tej służebności inaczej, indywidualnie. Zawsze wtedy, gdy ustawa posługuje się pojęciem wynagrodzenia, czyni to w celu wskazania, że nie chodzi tylko o naprawienie szkody, a o zapłacenie za wszelkie niedogodności związane z obciążeniem prawa, a więc także wtedy, gdy szkody w prawnym jej znaczeniu nie będzie. Jest to istotne zwłaszcza wtedy, gdy nie występuje szkoda majątkowa, albo jest ona trudno uchwytana lub niemożliwa do dowiedzenia, a jednak ograniczenie wykonywania czyjś prawo powinno zostać zrekompensowane w zakresie odpowiednim do tego ograniczenia. Niewątpliwie, dodanie w art. 305² § 1 i 2 do wymaganego wynagrodzenia słowa „odpowiednie”, czego w art. 145 k.c. nie ma, ułatwia zadanie sądu w ocenie, co należy uwzględnić wynagradzając właścicielowi nieruchomości obciążonej służebnością przesyłu znoszenie tej służebności. W szczególności wynagrodzenie to powinno uwzględniać stan obciążenia nieruchomości konkretnie ustanowioną służebnością i jej treścią, ze względu na rodzaj nieruchomości, a więc jej przeznaczenie, usytuowanie, konfigurację, wartość użytkową i handlową przed i po ustanowieniu służebności, rodzaj i częstotliwość ingerencji uprawnionego ze służebności itd. Ma rację skarżący, że na wysokość wynagrodzenia powinna wpłynąć również społeczna doniosłość i użyteczność linii energetycznej, w tym korzystanie z niej również przez samego uczestnika. Z ustaleń faktycznych rozpoznawanej sprawy wynika ponadto (mapa w aktach sprawy), że linia ta biegnie wzdłuż obciążonych działek, wzdłuż ulicy oraz bliskiej linii kolejowej, jak też, że w chwili zakupu gruntów rolnych przez uczestnika znajdował się na nich słup linii średniego napięcia. Z doświadczenia życiowego wynika i to, że poza niektórymi sytuacjami związanymi z przeznaczeniem gruntów, linie przesyłowe (nadziemne i podziemne) nie stanowią szczególnej uciążliwości dla właścicieli tych gruntów, gdyż poza samym faktem ich istnienia przedsiębiorstwa przesyłowe tylko okresowo muszą wejść na grunt w celu przeglądu, konserwacji i ewentualnych napraw, podobnie remontów, przy czym odrębnie odpowiadają za wyrządzone wtedy szkody. Podniesione okoliczności winny zostać natomiast uwzględnione podczas szacowania rozmiarów

niedogodności jako wyznacznika odpowiedniego wynagrodzenia. Z pewnością nie może ono stanowić takiej wysokości wynagrodzenia, jakby grunt został wyłączony w ogóle na oznaczonej powierzchni z eksploatacji przez właściciela albo, żeby wynagrodzenie zbliżało się do ceny sprzedaży (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 października 2013 r., V CSK 491/12, nie publ.). W każdym razie brak indywidualnego odniesienia się w rozpoznawanej sprawie do przyznania wynagrodzenia za ustanowienie służebności przesyłu, pomijając nie mający dla tej kwestii większego znaczenia błąd w oznaczeniu nieruchomości, której dotyczy ustanawiana służebność ze względu na numer księgi wieczystej, kwestia wynagrodzenia winna zostać ponownie rozpatrzona.

W tej sytuacji należało na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzec jak w postanowieniu, rozstrzygając o kosztach postępowania na podstawie art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p.c.

aj

kc